

CONTIÑOS DE LAREIRA



RECOLLIDOS NO POBO DE CARRAL

CONTIÑOS DE LAREIRA

Empregado por: Adela, Bea, Conchita,

Eugenia lacheiro. Isabel.

Dear Mr. José Puerto

3-10-1960 M. Jose, Loreto, S.A.

Montse, Pilar, Revilla,

Rivelino, Santi, Susana,

Penita Milica

— *Слово о полку Игореве*, Мария.

Temos que destacar a colaboração de Mario pois
él foi o que nos deu as ideias e mais nos ajudou.

el foi o que nos dou a idea e mais nos axudou.

ADICANZA

"O ideal é posibel
cando, a loita e xusta
e o traballo honrado"

Ao noso pobo
de Carral
que tanto axudou

LIMIAR

Cando algun escomece a leer estas follas, vaise atopar cun traballo pouco científico, polo tema e polos medios a nosa disposición.

Somos uns cantos xóvenes os que nos xuntamos un dia e adicámonos a recoller cantigas, refrans, contos, lendas e canclóns que están contidas nas follas seguintes.

O fin do libro e chegar a coñocer millor o noso pobo xa que moita xente pensa que un pobo son as edificacions e a xente que agora vive con nós, pero un pobo como é Carral xurdiu fai muitos anos que están recollidos tanto nas corredoiras como na súa xente.

Nós imos a escola e alí molitas cousas de distintos países e de moitas vilas das que nós somente coñocemos o nome, mais do noso pobo non sabemos nada do que se falaba e se facía entre os nosos abos e antergos que viviron antes que eles, e deixaron un pouco da súa espranza nos refráns, nos que se xuntaron as verbas cas ideas, e así atopámonos hoxe con consellos campesiños, donde un namorado cántalle a unha, moza, ou donde nos falan do trasno e das súas trasnadas, e outros recordan o tempo dos mouros; pero todos eles recollen a sabiduría popular, e apréndense de ciños nas esfolias ou nas fías donde ademais de traballar tiñan tempo pra contar tódolos contos.

Por todo isto falamos cas persoas que tiveron esta espranza e agradecemosllas a todas elas que nos contaron as que eles sabían pois non queremos que se perdan co correr dos anos.

Carral ten un pasado que non coñocemos pero sabemos que todo presente nace polo pasado, é nós despois de todo somos fillos dese uotro tempo que non desexamos esquencer.

REFRANS

R A T M I

non se levan, collor esteas peles e contornos da lingua obre
queles son a esben **LIMIAR**.

O noso refraneiro é, ainda que muitas veces non nos decetemos
dele moi abondose, pero tampouco hai que fixarse demasiado na cantida-
de, senón mais ben na calidade do mesmo.

Nós fixemos esta escolma de refrans, collendo case sempre os mais
doados e populares entre a nosa xente, sober de todo dos mas maiores do
Pobo. Unha das parcularidades desta escolma é que a lingua empregada é
a mesma con que nos foron ditos estos refrans, o que nos leva a cometer
moltos erros de lingua; pero mais importante que a lingua é que todos os
que lean este libriño entanden o que nel se di.

Esta escolma está temén feita coa pretensión de que non se perda
unha parte tan importante da nosa cultura. Coidamos asemesmo que algúns
destes refrans, ben xesa coa sua retranca ou cunha moralexia, teñen ás ve-
ces mais sabiduría co discurso dun letrado, e non solo esto senón que tamén
din muitas verdades, froito sen dubida das experiencias e das viven-
cias das nosas xentes que foron conservando estes ditos ao longo dós se-
seculos e que con molta ledicia pola nosa parte amostrámoslles a vuestedes
neste modesto "libriño".

Por todo otoño pasan os peregrinos da aldeola aíse que
a despedirnos e a trazer os regalos que nos mandaron os
nosos amigos de outras aldeolas. E non se despeden
que se fai unha gran festa en que se come e bebe
tanto que se despeden e se despeden.

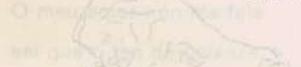
Non se desce nun letrado
que olo dunque se cumprase
o que olo dunque se cumprase
que olo dunque se cumprase

Chamalo ob-obel-otivo O
oleíños, en que non se
de olo en que non se
que olo en que non se

Al río que non se dirige
que olo se cumprase
que olo se cumprase
que olo se cumprase

En basea no que non se
que olo non se cumprase
de olo non se cumprase
que olo non se cumprase

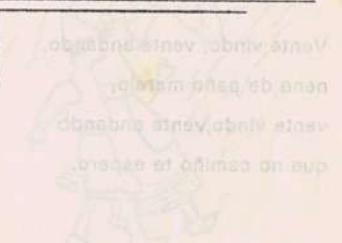
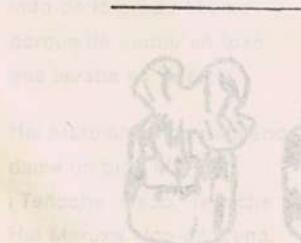
CANTIGAS LIMIAR



As cantigas son unha das representacións, mais populares do espi-
to folklórico galego. E un xénero moi numeroso pois en tódalas casas que
visitamos, cantáronnos moitas cantigas, con diversos temas, de amor, pica-
rescas (as mais numerosas), moralistas. Estas últimas enceran sempre unha
moralexia, campesiñas cos costumes dos labregos do lugar da naturaleza
e as relixiosas. Tentamos recollellas tal como nos dixerón einda que en al-
gunhas, non todo é perfecto.

non davea que non
que non davea que non
que non davea que non

que non davea que non
que non davea que non
que non davea que non



Casadiña de tres días
donde che van os colores
nin de moza nin de vella
chos tuven millores.

Eu pasei por non sei donde
e encontreime con non sei quen
na porta xa me esquenceu
e non me pudo acordar ben.

Caseime na montaña
na terra das maragatas
tocoume unha muller vella
peor que a senica dos ratos.

Quen me dera pan de trigo
quen me dera pan albeiro,
quen me dera ter amores
en San Martiño de Andeiro

Vente vindo, vente andando,
nena de paño marelo,
vente vindo, vente andando
que no camiño te espero.

Non te cases cun ferreiro
que che quelma as muxias
casate cun carpinteiro
que che fai huchas bonitas.

O outro lado do río
ten meu sogro un castiñeiro
que da castañas no maio
e uvas brancas no xaneiro.



Amor que pasa dun ano
pra olvidalo non hai razón
porque che poden quedar
raíces no corazón.

Chamácheme moreniña
eche do polvo da eira,
xa me veras o domingo
como a rosa na roseira.

O meu amor non me fala
sei que o ten de baixeza,
como é rapaciño novo
tenche o demo na cabeza.

Eu caseime na montaña
porque había muito pan
e no forno da miña sogra
bota fiellos no vran.

Maruxa berrou con Chinto
indo po lo prado abaiixo
porque lle quitou un toxo
que levaba no refaixo.

Hai Maruxiña bico pequeno
dame un bico Maruxa
I Teñoche medo, teñoche medo
Hai Maruxa bico pequeno.

Al rapaciño
fágache as veiras
podes casare
cando ti queiras

Teño ouro, teño prata,
teño calderilla e cobre,
de todo teño abundante,
menos de amores que sou probe



A miña muller morreume
e enterrelina no palleiro
deixelle un brazo fora
pra que tocara o pandeiro.



Dille o millo á lizaña:

— Vaite daí María Mealla,
que en tres días non fas nada,

e dille a lizaña ó millo:

— Aparta daí broullón,
que estás nove días debixo do terrón.



Enamoreime dunha nena
porque cantaba mol ben
agora morro de fame
porque o cantar no me mantén.

Mala chispa te coma
cómprame un burro
pra andar de parranda
por todo o mundo.

Hoxe e dia de Reixes
mañan de S. Xulian
os pelados de Sergude
nunca boa festa fan.

As nenñas de Outeiro
choran e teñen razón
porque ningunha se casa
de presumides que son.

A muller de Roque Troque
baila co cura na eira
Roque Troque está mirando
como a muller se peneira.

Al como te colla no prado
al como te collin mais veces
elche de meter no corpo
unha semente pra nove meses.

Miña néi ten tres Xoanas
eu tamén son Xoaniña
queira Dios tantas Xoanas
coma miña nel tiña.

Se me caso con Carmela
miña nel dame unha dote
unha galiña e un gallo
e unha tixola e un pote.

Si queres aquí, aquí
se queres alá, alá
se queres na casa do cura
na casa do cura será.

Un vello e mais unha vella
fixeron unha empanada
o vello comeuna toda
a vella quedou sin nada.

O cura que me casou
debia de estar borracho
porque no me preguntou
si era femia ou era macho.

A criada e mais o cura
foron aos carabulliños
a criada foi de cù
e o cura de fuciños.

O cura chamoume rosa
é eu tamen lle respondín
desta rosa señor cura
nas ten no seu xerdin.



Unha vella fixo as papas
e votounas nunha criba,
puxo a criba na cabeza
e escaldouse a vella viva.

Unha vella nun corral
cun peido matou un burro,
valga o demo da vella
que ten aforza no cù.

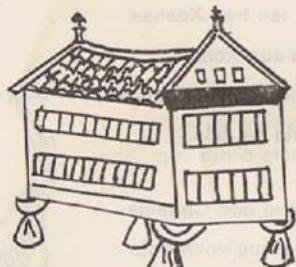
O reposo está berrando
no alto de Camariñas,
que lle levan os zapatos
que lle pican as espiñas.

Carmiña non quer a Hilario
decia a nai Iquen cho derai
túa sogra no muíño
e tí na tabaqueira.

Toda a miña vida anduvan
tras unha nena mediana
encontrei unha andonga
que no me collia na cama.

Hai que ver ao noso cura
na súa cama dorada
e co timbre o lado pra chamar a criada
pra chamar é criada.

Veño da Virxe da Barca
da Virxe da Barca veño,
veño de abala - ia pedra
borracho que non me teño.



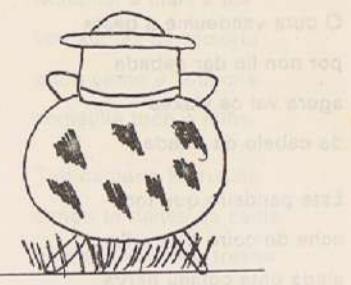
Balla meu neno baila
que non eres o primeiro
val teu pal o catalán
en busca do mariñeiro.



Paxariño Millarengo
dime donde tes o millo,
teño na horta do Conde
no mais alto ramilleiro.

Esta noite e más a outra
e más a outra pasada
abalei unha pereira
que nunca foi abalada.

O carballo da Portela
ten a folla revirada
que lla revirou o vento
unha noite de xiada.

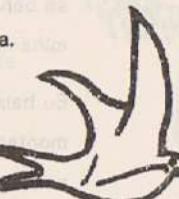


"Airiños, airiños, alres,
airiños da miña terra,
airiños, airiños, alres,
airiños, levádeme a ela".



Miña nai como era probe
fixo as papas nunha ola
eu como son fillo dela
o que sea rico que se foda.

O muíño do meu pal
eu ven lle sei o temporo
cando está alto, baixalo
e cando está baixo, erguelo.



Túa nai ándame decindo
que non me quiere de nora
quen lle diría a ela
que eu a quero de sogra.



Esta noite hay unha taxa
tamén hai unha espadela
miña nai quitamo o caldo
e eu tamén quero ir a ela.

O cura vendeume a besta
por non lle dar cebada
agora val os viaxes
da cabalo da criada.

Este pandeiro que toca
eche de coiro de ovella
ainda onte comeu herba
hoxe toca que rabea.

Este pandeiro que toca
é de colro de escribano
toca pandeiriño toca
non roubes mais este ano.

As de Celas son tratantas
as de Alvedro lavandeiras
as da Coruña señoritas
e as de Carral panadeiras.

As nenas de Vilaboa
din que non beben viño
debaixo de refaixo
levan o xerro escondido.

Maruxa ten boas pernas
que llas vin no arredor
date volta Maruxiña
que chas quero ver mellore

Mariñeiro non
que vai e non ven
un carreteiriño
que carrete ben.

Os caciques que prometen
moito prometen e ben
con palabra de cacique
non se mantén ninguén.

Mulxeira abrancuxada
de tanto andar coa fariña
eu ben sei dun rapaciño
que te pon coloradiña.

Miña nai é unha probe
criame na boa vida
se ben a morte e me leva
miña nai queda perdida,

Eu baixel por un camiño
montada nun cabalo
pensei de encontrar un bo mozo
e encontrei un xorobado.

Heime de casar cun vello
heime de fartar de rire
heille de poñela na cama
donde non polda subire.

Ven ballar Carmiña
é mais trae o neno
ainda que non é meu
axudel a facelo.

Miña nai e mais a túa
ven xuntas na romería
a miña levouna Dios
a túa Sta. María.

O cura que me casou
tamén me puido velar
se me petan na cabeza
volveriame a descansar.

Arriba caldeiro roto
abaixo manta mollada,
onde cheguen as mulleres
os nomes non valen nada.

Arrimelme a un pino verde
por ver si me consolaba,
o pino como era verde
en vez de cantar choraba.

Púxenme na veira do mar
a contar as miñas penas,
e as ollas respondéronme
non as temas, non as temas.

Miña nai e mais a túa
ven xuntas na romería
a túa como é lambona
comeulle todo a miña.

Ten cuidado Maruxiña
cando te deites na cama
que non vai vir o trasno
e facerche unha trasnada.

Marcha de ahí Pedro Chasco
non me entreteñas a criada
nin ma calzas nin ma vites
nin lle pagas a soldada.



Canta rula, canta rula,
canta rula en aquel souto,
desgraciado do que espera
aquele que está na man de outro

Miña nai cando era probe
non tiña pan pra me dar,
dábame vicos e abrazos
e reventaba a chorar.



Moito me gusta rapaza
o lavar da túa roupa
has de ser miña cuñada
si meu irmán non ten outra,

Xoseiño, meu Xosé
meu rosario de cadenas
cando vexo o meu Xosé
vexo a miña casa chea.

En Carral hai boas mozas
en Reboreda a flor delas
e chegando a Crus de Colro
carabillas de cancelas.

Miña nai, miña naicíña,
como miña nai ningunha
que me quentou a cariña
co calorciño da sua.

Miña nai, miña naicíña,
quéroche a mais non podere,
cando penso que eres miña,
teño medo de morrere.

Ao subi-la costa
a costa do Moradelo,
ao subi-la costa
perdin a cinta do pelo.

Pola calle de Carral
votel un limón correndo
canto mais corre o limón
mais val aborreando.

Que pernas ten Marica
que llas vin no arrededor
non vin pernas como las
na filla de un labrador.

Xa me dixo teu pai
que che saque a bailar
e no medio do baile
que che deixe quedar,

Baila nena baila nena
e sacude o pendeiro
a que non baila nin canta
e a que a da primeiro.

En Carral hai boas mozas
e en Santaia a flor delas
e en Quembre hai a
estaca para elas.

I Ali! Xesús que demo de vella
I Ali! Xesús que cousiñas ten
que despols que lle fago a cama
quer que me deite dentro tamén.

O páxaro cando chove
mete o rabo na silveira
asi fai a boa moza
cando non ten quen a queira,

Miña nai miña naicíña
coma miña nai ningunha
que me quentaba as perniñas
coa calorciña das súas.

O cura e mais a criada
ordenaron de cocer
a leña estaba no monte
e a faríña por moer.

Nos de aquí e vos de alá
somos tantos como vos
nós comemos carneiro
e os cornos para vos,

Costureiriña bonita
dame un alfiler de prata
pra sacar do corazón
unha espiña que me mata.

Sei cantare e sei bailare
e sei toca la pandereta
o home que a míne leve
leva a colección completa.

Un che, douz ches
as pernas de Marica
que gordas as tes
que gordas, que branca
que bonitas son
as pernas de Marica
sonche de cartón



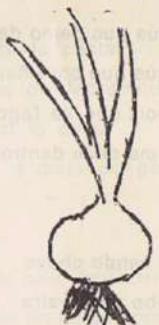
Teño un niño de carrizo
no porreiro das cebolas,
vinde rapaciñas vínde
vinde vir as tascadolas.



Eu ven vin estar o moucho
sentado no arredor,
cunha escopeta na man
aprendendo a cazador.

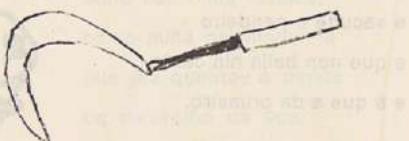


Eu ben vin estar o moucho
sentado nun abeneiro
cunha subena na man
aprendendo a zapateiro.



Catro cousas hai no mundo
que revolven o sentido,
amar e non ser amado,
querer e non ser querido,

Adios meu amor,
adios meu amor primeiro,
se non volvo has saber
que fóra morrin solteiro.



Din que a pena mata
eu digo que non é así
que se a pena matara,
tíñame morto a míñ.

Paseí pola túa porta
pedinche auga e non ma deches
cando pases pola miña
farei o que me fixeches.

Anda decindo a túa nai
que eu morro por tí,
que me morro non é certo
pero que te quero si.

anque esto non quiso serlo nati
mou que os sacerdos
deseaban que se despidiera



Teño un niño de carrizo
nun cañoto de repolo,
díronme as nenas con el,
leváronme cañoto e todo.



Tirulitu, tirulitu,
tirulitu miña gaita,
teño o viño na bodega
e o pan de trigo na area.

Montañeses da montaña
criados na auga choca
se queredes boas nenas
subide e baixade a costa.

Sementei garabanzos
nacéronme coles,
os rapaces de agora
son mol paroles.

81

Se queres que o carro cante
no corral de teu veciño,
bótalle ó eixo de freixo
e as treitoras de sangriño.

17

Non chas quero, non chas quero,
nabizas do teu nabal,
non chas quero, non chas quero,
que me poden facer mal.

Non chas quero, non chas quero,
castañas do teu xamusto
non chas quero, non chas quero,
que ma cheiran o chamusco.

Se o viño nace en abril
ven chega o mandil,
e se nace en maio
leva o carro.

Vindo do monte, vin unha nena
viña do monte de calcetar
ela era bonita, pedinlle un bico
pero non mo quixo dare.

Miña nae cando me berra
peta co pé no sobrado
ela di que non quer xenro
ieu xa llo teño buscado.

Caseime cun vaqueiro
porque tiña moi gando
o gandiño foi morrendo
é o vaqualro foi quedando.



O amor da costureira
era de papel e mollose,
agora costureiriña
o teu amor acabouse.

A raíz do toxo verde
é mol mala de arrincar
os amoriños primeiros
son moi malos de olvidar

Esta noite vou a verte
neniña non teñas medo,
e deixame a porta atrancada
cunha palla de centeo.

Unha noite no muiño
unha noite non é nada,
unha semanía entrela
esa si que é muiñada.

Caseime na montaña
porque había molto pan
e o forno da miña sogra
vota fieitos no vran.

Se queres unha boa moza
non a busques na romería,
busca traballando
na roupa de cada dia.

Eu caseime en Carral
cunha nena cerralexa,
eu caseime en Carral
maldita cousa me pesa.

Cando quixen non quixeches,
agora queres non quero,
sufrirás o amor triste
tamén eu o sufrin primeiro.

Se queres ter o galiñeiro
cheo de galiñas e ovos,
reza tódolos días:
"San Silvestre, San Salvador,

doce poliñas e un cantador".
Eu caseime por un ano
pra saber que vida era,
o ano valse acabando
solteriña quen me dera

Non te cases cun ferreiro
que é moi malo de lavare,
cásate cun mariñeiro
que ven lavado do mare

O antroido é un larpeiro
pra ser fillo dum probe
cada un na sua casa
arreglase como pode.

O antroido é un larpeiro
e un valente gandulo
pra tres dias de chea
sete semáns de aluno.

Molto me doe a cabeza
molto me doe o pescozo
de mirar pra o portelo
cando me ven o almorzo.

Alnda que tua nai é rica
e teu pai un vinculeiro
alinda ti non eres
o galo que canta no meu poleiro.

Toda amiña vida andiven
pra casar cun cerralleiro
trampa arriba, trampa abaxo
nunca lles falta o diñeiro.

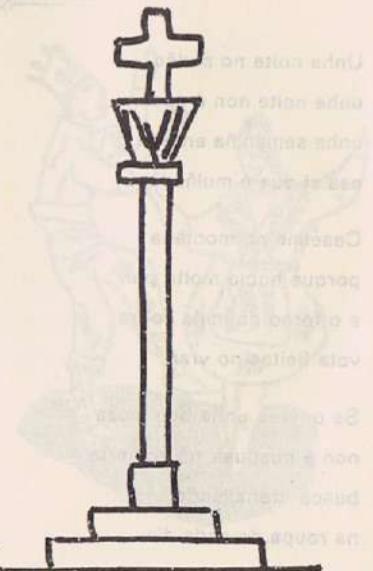
Miña sogra cando berra
peta co pe no sobrado
levántate meu xenro
que vales menos que un criado.

CANTIGAS RELIGIOSAS

Miña Santa Margarita
este ano aio non vou
pola falta do diñeiro
molta xente se quedou.

O cura de Vigo é sastre
o de Sarandons ferreiro
o da Cruña señorito
e o de Carral panadeiro.

No rego do bol morreu unha besta
os de Cabrois comerona fresca
e os de Carral mandaron recado
que lles gardaran a croca do rabo.



20

Pai noso pequenijo
gulame por bon camiño
a ti fun a ti cheguei
tres Marias encontrai
chamando por Xesús:
o Xesús estaba na cruz
cos peños a sangrar,
tente Magdalena tente
no me veñas lastimar
que estas son
as cinco yagas
que por ti han de pasar.
Pola ponte de Belén
vai un pendón colorado
debaixo daquel pendón
vai Xesús enclavado
o que o sabe
é o que o di

o que o di
non o entende
o dia do gran Xulio
conta lle tendrá.



Anxelito da miña gorda
que gardás ós pescadores
pidoche que gardes da miña casa
os malos pagadores.

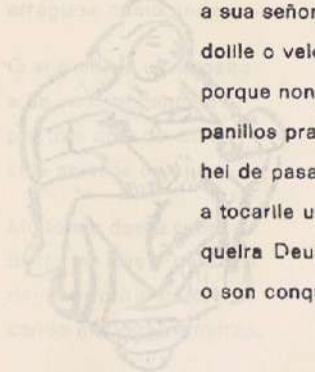
Miña Sta. Margarita
ela de Monte maior
dalle o Sol e dalle a auga
e dalle o vento darrededor.

Nosa señora da Barca
ten un comarín de pedra
tamén o poidera ter de ouro
si ela quixera.

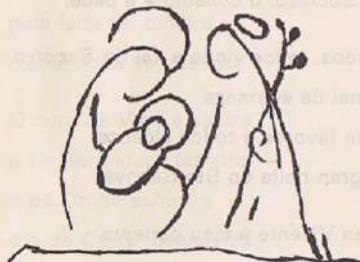
Aflixidos vinde a María
aflixidos vinde e clamade que
clamando en María se encuentra
el Socorro, o consolo e a pace.

Todos, todos vinde a nai do Socorro
a nai da espranza
que favores a todos alcanza
a gran noite do Sto Gehová.

San Vicente é meu pariente
que me puxo a man na frente
pra que o demo non me tenta
tres Padrenuestros e un Ave María.



PANXOLIÑA



No mais frio do Inverno
nunha corte esbencellada
naceo o noso señor
unha noite de xiada
a sua señora naí
dolle o velo tembrar
porque non ten a probiña
panillos pra o acecharé
hei de pasar por aló
a tocarlle unha alborada
queira Deus queno me e
o son conque hei de tocal

LENDAS

A imaxinación dos galegos non ten remate xa que dunha inegestada canteira do noso folklore e das nosas costumes que ainda enraízan o presente cos séculos pasados. A creatividade deixase ceibe pra que tenda as alas xuntándose con tódala fantasia de que é capaz...

Poñemos aqui uns poucos exemplos tal e como nos contaron os nossos aboos, quizais que esten un pouco embrulladas pois o longo do tempo mesturase a fantasia ca realidade.

LENDAS DO TRASNO

O trasno é un persoaxe moi popular. Dícese que é un demo pequeno, que se rie da xente. Pódese aparecer de moitas maneiras.

Aquí temos algunas. Conta unha muller que un dia, cando chegou ao muíño encontrou un neno moi bonito. Ela pensou que seria fillo dunha moza solteira e que o deixara ali abandonado. Meteuuno con ela no muíño e encendeu lume para que se quentara. Ela quedouse dormida e cando despertou non viu o rapaz por ningún lado. Mirou para o tellado e olo cantar "Iuru, iuru", as nenas bonitas quentáronme o cu".

A señora acetaba, que iban uns mozos prara Sengude, e tiñan que pasar pola ponte do río de Freáns os días antes, chovera moito e o río estaba moi crecido, polo que os mozos non podían pasar. E daquela viron un cabalo que andaba por allí; Subiu un a el e mandou subir outro, os mozos eran mais de catro, e cantois mais subian o cabalo mais se estriaba hasta que, partouse polo medio, e os mozos caeron todos na auga, eles agarrábanse a donde podían, pra non ir río abaxo. daquela miraron para o ceo, e viron un tizón de lume movéndose e cironse unhas risas, mol fortes estas disque eran do trasno, que se ria deles ...

O MAL DE OLLO

Podese comprobar nun animal, por exemplo unha vaca que de leite. Ao pasar ao lado dela unha persoa co mal de ollo, en vez de dar leite vota sangue. Con follas de brevicos false unha tira grande, tan longa como o animal, etase dos cornos ao rabo por debaixo da barriga unha cruz e na cabeza ponse unha bolsa con cabezas de brevicos.

Collese un dente de allo é díse: "Dios que te dou, que te criou, que te enxendrou, que che quite o mal de ollo se alguém cho botou."

Así nove veces e despoxis un padre nuestro e un Ave María e unha oración a Deus.

OS MAIORAZGOS

Hal moierto tempo en Galicia había maiorazgos e neles había moitas cousas valiosas, tiñan moito ouro e moitos cabalos.

Un dia estando falando o amo dun maiorazgo co seu criado e díolle Mira rapaz os meus cabalos todos adornados con ouro, mira todalas miñas riquezas; Esto non hai quen o page.

O criado respondeulle o seu amo:

Señor si Nadal nada

si Xaneiro xia

si Febreiro ven cas suas feboas

si Abril aguas mil

si Maio pardo

el si Xan Xoan edaho

Valen mais que unhas mulas e os

seus cabalos.



LEND DA NAI MORTA

Contase que unha vez estaba un home nun monte que lle levaba arrendado a un caseiro da vila, cortando louza pra levarla ao seu gando, pois era un ano de sequia e non había prados onde poidesen pacer os animais. O bo do labrego que levaba todo o dia cortando na comida pra os animais, parou un momento a descansar de paso comer un pouco caldo que preparara no alvorexar do dia.

Cando estaba a comer, ouiu unha voz qua ben se podía comparar cos dun pantasma que lle repetía sen acougo:

"Descansa, non che val a pena traballar, pois quedache moi pouco tempo de vida". O home ainda que non creía nas aparicions, tentoulle a curiosidade e voltou a testa; cal non sería a sorpresa do labrego cando viu que a que falaba era a sua nai morta.

Poucos meses despoxis, cando o home iba vender unhas vacas a unha feira dos arredores, o home morreu.

O ANELO ENCANTADO

Contase que un día un home atopou un anel tirado nun monte, o home colleuno e meteu no bolsillo e cando acaban de roza-lo monte, marchan pra sua casa. Pero desde aquel día que o home levou o anillo pra casa, todas as noites, petaban nas portas e nas ventás. Así noite tras noite. O home estaba mol asustado, e os fillos e a muller, dixeronlle que tirara o anel, que seguramente pasaba eso porque tiña o anelo. O home quixo esperar uns días mais, a ver se non era de eso. Pero o chegar as noites seguian petando, e os fillos non dormian, tiñan medo. Daquela decliu tiralo, e desde aquela, non volveron a petar por as noites. Volvau todo a normalidade.



LENDAS

Reunironse nunha casa un grupo de xentes e puxeronse a falar do Inferno, do demo, de Deus e de todo eso. Un mozo dixo que non creia en nada que tratara de esos temas.

Esa noite a muller que organizara todo, cando estaba dormindo ouviu que chamaban á porta. Asua criada foi abrir, pero sólo ouviu unha voz que decía:

"Dille a tua señora que existe o Inferno, o ceo e o purgatorio, meu corpo ainda está quente e a miña alma está xa cansada de vagar".

O dia siguiente o rapaz que non creia nada dos temas tratados na reunión do dia anterior, apareceu morto na casa.



LEND A CRUS DE COIRO

Era un día de vran e xa estaba anoitecendo, cando un home iba pra sua casa, cheo de traballar o longo do día que remataba daquela, viu algo raro na corredoiria ainda que el no crela, pois coldaba que serian maxinacionis da sua testa. O bo do home seguiu andando ate chegar a Cruz de Coiro pois all viu unhas luces que se iban acercando pouco a pouco.

Era a "Estadea" como se lle chama por aquí. O que mais chamaba a atención na dita Estadea era que lle facia unha pregunta a todo o que atopaba no seu camiño e, como é facil de supoñer dita persona tiña que responder ben.

Asi a Estadea fixolle unha pregunta a este home e como el non lle soupo responder, din que o levou as arrastras donde a Cruz de Coiro ate a Feira do Dez, que é un nome dun pobo que se encontra a mais de vinte kilometros de aquí.



28

LEND DE QUEMBRE

En Galicia, como no resto de España, estiveron os mouros tiñan fama de reunir varias fortunas. Ao parecer en Quembre hai un sitio chamado Torre, decidiron gardarse o seu tesoro. Pra evitálos roubos, circulou pola comarca a lenda de que o tesoro estaba gardado nunha cova do citado lugar da Torre. pero nas seguintes circunstancias. Sagún esta lenda o tesouro está gardado nunha viga de ouro, pero ao lado de esta hai outra. Se alguém entra na cova e toca a viga de ouro, as xentes das sete parroquias més cercanas faceranse ricas pero si toca a viga de veneno os habitantes destas sete parroquias morrerán. Ante este temor ninguén Intentou ainda averiguar se esta lenda é certa ou falsa. A cousa permanece pachada dente entón. Mais tarde ao tirar unha casa cercana a este lugar encontrouse un libre que ninguén entendía e que por elo foi quemado. Hoxe segun algunas versions da lenda pénsease que podia ser a explicación do lugar en que se encontraba a viga de ouro co tesouro.



29

O ESPIRITU DA MOZA

Era unha vez un mozo que como era costume daquela iba pra visitar a sua moza, pois era un xoves, día que estaba señalado pra mocear naquela vila.

Aconteceu que a noite deste xoves estaba chea de neboa e polo tanto era moi dificil ver o que pasaba, alínde que fose a dous pasos.

O mozo ainda con todo lato atravesaba apresa os montes e os camiños sen se deter con ninguen.

O subir a un esqueiro viu que había unha muller sentada nel, que tiña un peite mol grande co cal escarpeaba unha longa melena. O home moi sorprendido achegouse a ela porque lle pareceu que debía ser unha rapaza moi guapa pero, cando xa estaba o cabo dela, esta convertiuse nunha caliveira e desapareceu dunha forma tan rara coma viñera.

Cando o bon do rapaz chegou a casa da moza, encontrouse con que a estaban velando e que segun lle dixerón, facía pouco que morrera; e, polo tanto aquela moza que estaba sentada no esqueiro era o espiritu da moza.



OS MORTOS

ODIUM OS TUDOS VAI ANNU OS FEITIZOS

Era un home que a... Un home de Cataluña...
velab... A unha nena que estaba poselta polo demo, pra desencantala dé-
ronlle uvas sin lavar, e despóis quixéronlle dar outras lavadas con agua
bendita. A eben unseq non ellon sexi criseq adicq ob elas, principia a livio

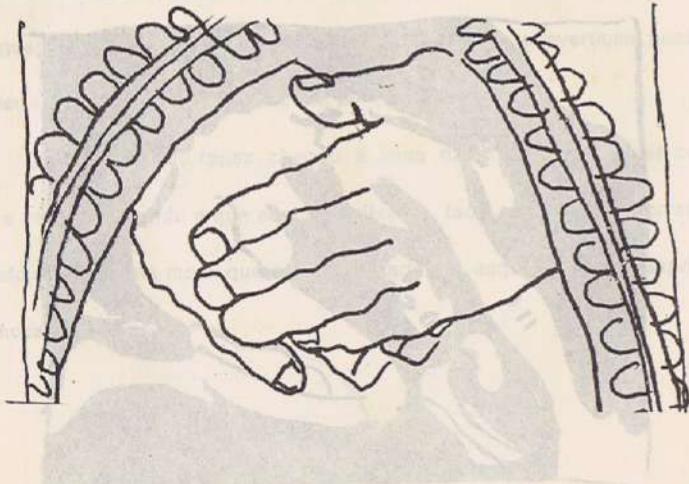
As primeiras comenzounas pero así que lle deron as lavadas, bo-
touse a berrar e non as quiso. O cura da parroquia levouna a forza a dian-
te do altar da eirexa porque a familia da rapaza pediuelle axuda, xa que a
rapaza ó estar poseida polo demo rompia todo, e moitas veces lastimábase.

Despols de levala diante do altar, conseguiron botarle o demo fora
do corpo da rapaza.



UNHA ALMA DOUTRO MUNDO

Contase que nunha casa de por elqui, chamaban a porta tódalas noites, a xente que vivia ali, non via a ninguen. Unha noite foi a Guardia Civil e algunha xente do pobo pero esa noite non pasou nada. A familia folle preguntar ó cura que podian facer, e o cura dixolles que lle preguntaran o que quería. Así o fixeron unha noite. O escoitalos golpes preguntones que quería, e unha voz dixo que era unha alma morta, e que estaba por ali para que lle botaran unhas misas por ela. Botaron as misas e non volveron mais.



OS MORTOS

Era un home que o iban enterrar vivo despois dun ataque e cando o levaban pra enterrar, saiu da caixa e colgouse dun ábre cando pasou a xente do enterro dixolles:

"Un home de Carral levábase mal con outro que morreu dali a pouco Un dia foron a quitarlo do panteón e o morto na caeolle enriba o seu rival, que dixo:

"Nin de morto me novo! " "Eh! que estou aquí atrás! " "Deixa tranquillo".



A PROMESA

De Carral a Quembre non habría ningunha casa e a xente tiña medo de pasar por ali, decíase que se ouvian voces dun alma en pena. Un home decidiu ir polos "carballiños" que así se chamaba aquelo, cun revolver unha vez estivo ali, ouviu a voz e él dixo: "si eres morto acercate e si eres vivo tamén". Apareceron dous cans él vaciou o revolver. Ao día siguiente o revolver estaba cargado. Foi falar co cura e coutoulle o que pasara, este aconselloulle que volvera a ir e que lle preguntara a voz que quería de él. Voven por ali e non pasou nada. Saliu un dia dunha taberna e ouviu voces cantando que viñan de Pontelago, andivo toda a noite pero cando más andaba, non daba cas voces, de dia xa chegou a Montecelo. él púsose a cantar, aparece un señor e dille, "Bien muchacho" cando lle quixo preguntar xa non estaba, parouse a encender un cigarro e viu unha muller que morrera muitos días antes, acercouse a él e fixolle prometer iría tódolos anos á Barca e que daria limosna a os pobres. Ela tamén confesou que era a das voces de Quembre, as que cantaban e o home que lle falou en Montecelo.



34

MEIGA CHUCHONA

se non existen a cup nubes ariug

ob éq o sádico de la nubes ariug

Había en San Xulian de Sergude una muller a que lle morrian

a chuchona o cuiu empieza a ariug e noutros años a sup saibam e

tódolos fillos. A última nena que tivera lebaba camiño de morrer tamén.

Pois isto ten que ser cousa dun "mal de ojo" ou da "chuchona" - diseo

a nai da muller, que era vella e como tal sabía destas cousas que se

vai adeprendendo no decorrer dos anos.

Daquela un sábado a noite colieron na braña tres xuncos, cortáronos cunha tesoura os tres iguales e marcáronos un era "envexa" outro o "engaño" e outro a meiga "chuchona".

O domingo pola mañan virón que o xunco que umiara era o da chuchona,

- ¿ Non cho decia eu ? - dixo a nai - ¿ Ves como é cousa da meiga.?

- ¿ E que imos facer? ¿ Quen pode ser a meiga ?

- Xa o saberemos, por tanto hal que poñerlle a nena unha castaña de Indias, un dente de allo e mais unha poliña de herba de San Xoán.

E non deixala soia, a noite a de ir unha mosca moi grande e moi negra a pousarse no berce. Esa é a meiga chuchona que lle ven cuparlo sangue a túa nena. Escouzárala declindo: "San Silvestre l Melgas fora" e coa mesma das á mosca cun ramo de loureiro xa que non hal por elqui, nin-

35

gunha avelacira que seria millor. Darlle sendo, que se a mataches non se perde nada. A muller e maillo home agardaron sin que deitare o pé do brece delca que a media noite viron a mosca. A muller dixo o exunxuro e O outro dia apareceu morta na sua cama unha vella de Taboao. Esa era a meiga chuchona que iba zurgarlle o sangue ós nenos. E daquela a nena puxoxe ben e vela hai unha moza feita.



36

36

CONTOS E COSTUMES - LIMIAR -

Estos contos e costumes que lle ofrecemos a continuación son recollidos da propia xente desta vila.

Cando en tempos pasados non había en que divertirse en algo, sentábanse ó pé do lume, contaban contos mentras non iban pra cama como o da estadea; trasno etc.

En canto os costumes, recollemos os más representantes desta zona; Estas son de carácter relixioso, meigallas etc.. Por ter unha grande fé en todas estas creencias.

O CATECISMO

Un pequeno mais listo que Benito sabía o catecismo do derecho e do revés, tan ben que el mesmo lle decía o señor cura, non tiña donde collelo: Un dia o señor cura empezou a decirlle polo mais difícil e o rapaz non dixo nada, e o cura dixolle:

— "Logo calche rapaz".

Quedou o rapaz avergonzado pola burla e quedou pensando como cobrárilo o señor cura. Por fin ocurriuselle preguntarille:

— "Señor cura, e Deus estará no forno do meu pai"

Dixolle o cura:

— "Home e logo, tí non sabes que Deus está en todas partes"

— Agora si que tamén o collin eu e vostede, porque meu pai non ten forno.

gunde evocando que noute volta fomos a oír a marxa de Viana. Foi aí

O GALO E MAIS O RAPOSO

Subíose un gallo a unha cerdeira o veu o raposo por debaixo que quería subir ó arbre pra comelo pero despois de intentalo, como o raposo non podía subir decialle, o gallo:

— "Baixa gallo." — "Era nado non sentes noutro nado que ob é o que é?" — "E o gallo decialle:

— "Sube raposo" — "Era nado non sentes noutro nado que ob é o que é?"

Despois de levar ali moito tempo, viñeron uns cans e empezaron a correr aó raposo mentres o gallo baixou do árbre e marchou.

O raposo correndo meteu-se nun monte de louza e clavou espiñas nos pes, cando se escondeu dos cans, sentouse a descansar, e a quitalas espiñas dos pes, mentres decia:

— "Ay! meus peiños, meus peas.
Si non fora por vos comianme os cans e ti lambahón de rabo ainda me votarás pra trás."



debellar, per este esvelto. Aínda que davalado e berron, con esto

MARUXA

que os marchen. Porque é que o nome tanta puxa fez "ROMA".

— Era unha parexa —

EI - ¿Por qué chorás Maruxiña? Esas bagoas che caen adal nU

Ela.-porque miña uai non quer que os mozos me
molto falen. As de escoltar cando marches veras como
ha de berrarme.

EI.-Xa che dixen o luns pasado baixo a figueira grande
que eu non son ningún larpeiro co creto veña quitarche
a filla da señora Odilia, comadre da miña nai, mais
cando un taiadiño este todo atestadiño de garrochas
e toxos e polas secas de pino que hai que facer na
casa pra poder dormir tranquilo.

Ela.-O Lume Anxel o lume eche o peor enemigo e
necessario apagalo cando está moi encendido.

EI.-Ahí ven tua nai Maruxa.

Ela.-Mañán esperote meu Anxel.



O LOBO E O RAPOSO

Un lobo e mais un raposo axustaros pra cavar unha zocha je claro! o lobo cavaba como un lobo e o raposo andaba darredor. E ali a un pouco o raposo como non queria traballar, foi a detrás do arredor e berrou: ¡Aul! ¡Aul! o lobo dixolle.

— ¿Quen che chama?

— O raposo respondelle:

— non sei vou alá

Cando volvér preguntoulle:

— ¿Qué che querien?

O raposo respondeulle:

— Tiñen que facer un boutizo

O lobo preguntou:

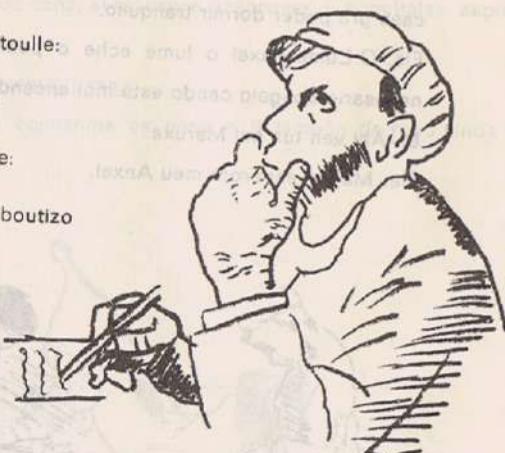
— ¿Cal era o nome?

e respondeulle:

"EMPEZADO"

Despols de isto seguiron cabando e outra vez o raposo foi chamado pro outro bautizo, e o nome que lle puxo a este foi "MEDIADO"

Outra vez o lobo volvío a cavar, pero o raposo seguía sin ter ganas de

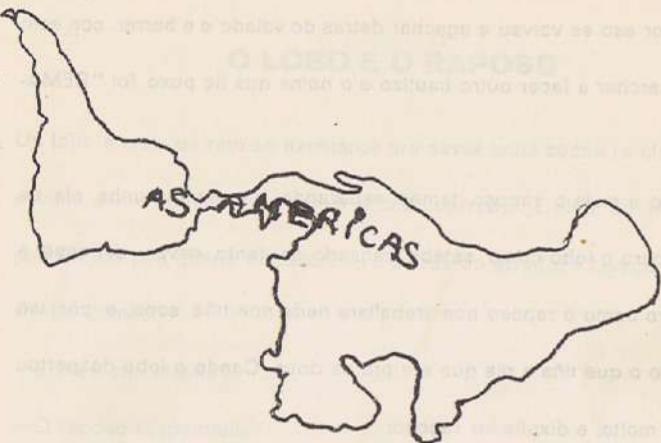


traballar, por eso se volvío a agachar detrás do valado e a berrar, con esto tuvo que marchar a facer outro bautizo e o nome que lle puxo foi "REMATADO"

Eles, o lobo e mais o raposo tamen esperando pra comer unha ola de manteiga, pero o lobo como estaba cansado de tanto cavar, delouse a dormir, pero como o raposo non traballara nada non tiña sono, e por iso comeu todo o que tiña a ola que era pra os dous. Cando o lobo despertou enfadouse moito, e dixolle ao raposo:

— ¿Sabes que eres moi agudo?, primeiro "EMPEZADO" logo "MEDIADO" e despols "REMATADO", fixechesma completa. Terquearon un pouco, e daquela fixeron unha aposta deitarse boca arriba e o que antes lle sudara a barriga era o que comerá o que había na ola. Pero cando estaban a isto o lobo tomouno o sono e daquela o raposo mescoulle na barriga, estón o raposo despertouno pra que vira como sudaba, e dixolle:

— Ti comiches a ola de manteiga mentras eu fun os bautizos.



O AMERICANO

- CONTO -

Un que ven de América dixolle un veciño:

- Pero aló na América moltos cartos hai
- Hai o. Allí apáñanse con un enciño
- E daquela contestoulle
- "Daquela vou eu aló"
- E chegou aló e o baixarse da estación encontrou un billete tirado no suelo e preguntoulle a outro:
- ¿Que é esto?
- El respondelle;
- "E un billete"
- E contestoulle:
- Eu por un billete non me baixo quero encontrar moltos mais.

OS FIGOS

1939 E MAIS 30 OUTROS

Había no pobo uns rapaces moi pillos e un dia foronlle roubar os figos ó cura e así que colleron un bó lote deles foron pro cementerio e puseronse ha repartilos metidos nun burato donde ninguén os virá pasou por ali o sacristán e sintiu:

- "Un pra min, outro pra ti", " un pra min outro pra ti" e como non via a ninguén marchou correndo a casa do cura moi asustado e dixolle:
- "Señor cura veña aqui que están Deus mais o demo repartindo nos mortos, dexolle o cura: "Bueno, bueno ti sonas
- "Non señor que estou ben desperto pois ali non vin a ninguén pero oíanse unhas voces que decian:
- "Un pra min, outro pra ti, un pra min outro pra ti e daquello o cura foi ali pra ver o que pasaba e tamén mirou no burato e viu que non era Deus nin o demo senón os demos dos rapaces que repartian os figos.



CONTO DE XAN E PEPA

Vouvos a contar o conto de Xan
e dá miña comadre Pepa
Xán vai coller leña a o monte
Xán vai a compoñer cestos
Xán vai a podarlas viñas
Xán vai apañalo esterco.
E leva o fol o molño
e trae o estrume o cortello
e vai a fonte por auga
e val a misa cos nenos.
E fai o leite e o caldo!
Xan en fin, e un Xan compreto
d'esos que a cada muller
lle conviña un polo menos
pero cando unha busca un Xán
casí sempe atopa un Pedro
pero Pepa afortunada Pepa
muller do Xán que sabemos
mentras seu home traballa
ela lava os pés no rego
cataille as pulgas ao gato
peitea os longos cabelos
bótalle millo ás galiñas
marmura ao hirmán de Pedro.
Mira si hai hovos nó niño



bota un olló a os mancilleiros
e lambe a nata do leite
e si pode votar un neto ca comadre
que agachada, trailló embaixo do mantelo.
E cando Xán pola noite
chega cansado e famento
ela xa espera entre as mantas
e a o velo entrar dille quedo
— ¡Por Dios non marmures mucho
que estou mesmo morrendo!
— ¡Pois que tes miña mulleriña?
— ¡Que el de terl delta esos nenos
que este mal roe en míñ cal roe un can un codelo
e o cabo a de dar conmigo
nos terros do cementerio
— ¡Pois miña Pepa, toma un trago de resollo
que aquí teñol.
E durme miña mulleriña durme
mentras os neníños deito.
De vagoas enhense os ollos de Xán
a o ver tales feitos.
Máis non temo que entre mil
non hai mais que un anxo entre os demos
ná hai más que un tormentado
entre mil que dan tormentos.

O PLEITO

Andaban dous homes botandolle a auga ó porco. De pronto cantou un
merlo e dixolle un a outro:

— Olches Xoan, que ben cantou o merlo?

Respondeulle Xoan:

— Si, pero cantou pra mí.

E daquela dixo Pedro:

— Non é certo que cantou pra mí.

E como non se daban posto dacordo foron a consultar un abogado e este
dixolle:

— Pois non cantou pra Pedro nin pra Xoan, cantou pra mí.

Dixeronlle eles:

— ¿E canto lle debemos señor?

Contestoulle o abogado:

— Vinte pesos

Dixeron eles:

— Pois tomeos señor que estimamos ben o pleito resolto.

MAR "A TIRIZA"

Era unha especie de enfermedade que tiña algunha xente. Os sintomas
eran un coor amarelo na cara e poucas ganas de comer.

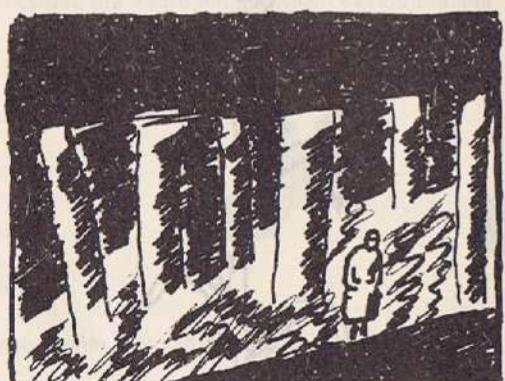
O remedio era o seguinte: O enfermo, pon as mans diante o un
detras xuntas, ten que estar na veira dun río ou fonte que nunca seca,
ca agua de esa fonte dise o seguinte: "Tiriza cuchiriza, negra encarnada,
azul, verde, de calquer coor que sexas maldita sexas. Vaite prás altas
marescaladas onde non se oia cantar galiña nin gallo, nin cristiano boltiza-
do, co poder de Dios da Virxen Maria un padre nuestro e un ave maría.

Esto dícese nove veces e durante nove días ou dez en este caso
dixe que é podesmo. A auga utilizada débese recoller antes da caída do
sol ou despois de poñerse, despois a agua tirase nas ortigas, e se secan
a enfermedade irá rematando.



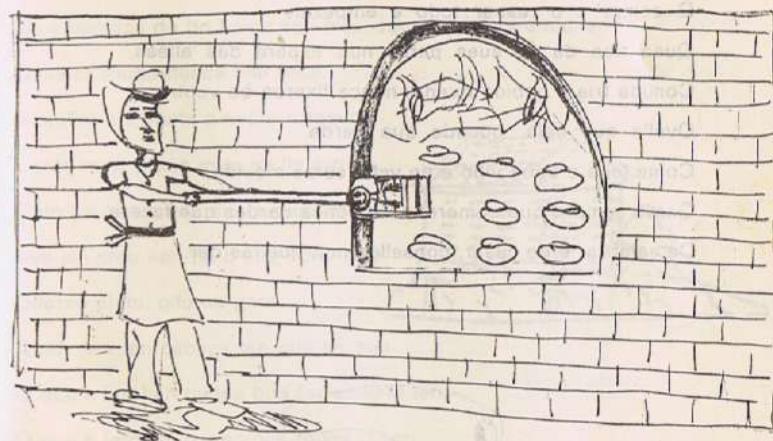
UN CACHO DE PAN

Era costume nesta terra, cando se sale con un neno pola noite levar un cachino de pan. Eso debese a seguinte lenda. Foi unha muller a casa da súa nai, con ela levou ao seu fillo mais pequeno. A nai do neno pason ali a tarde e cando quixo volver pra casa se fixera de noite. A nai, dixolle a muller que antes de salir envolvese un cacho de pan nas roupas do rapaz pero a súa filla non quixo, cando esta don a volta a aboa do rapaz meteu un pedacío de pan na manta do seu neto. Nai e fillo sairon da casa, cando iban por unha corredoiria, sailles ó camiño unha aparición que lle pediu un cacho de pan ela dixo que non tiña. "Daquela dame o neno" contestoulle a aparecida. Por entre as roupas do rapaz saliu o pedazo de pan que a aboa envolbera. Desta maneira a muller puldo seguir co rapaz. Desde entón e costume levalo pan cando se sae de noite cun neno pequeno.

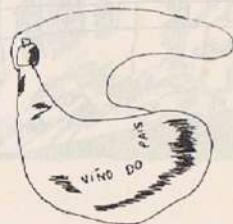


"A SOMBRA"

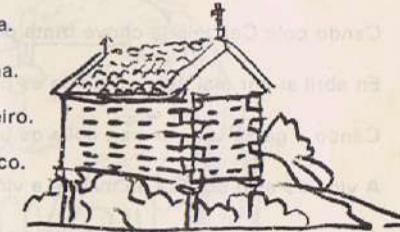
Podiase dar de varias maneras, nunha muller embarazada que iba a un velatorio e via o morto, podía ser a sombra dun gato, ou dun mal deollo. Un remedio entre outros era meter o neno, envolto nunha manta e atado a pala de sacar o pan nun forno nove veces seguidas:



Val mais ter que desear.
 Digolle filla e entendeme nora.
 Con pan e viño xa se anda o camiño,
 A muller e a sardiña pola mais pequenina.
 Sales dun petrouto e meteste noutro,
 Moito e ben non hai quen.
 Cabalo grande ande ou non ande.
 Na terra do teu home o que non trabalia non come.
 Remenda a saia, remenda ben, votarache o ano e mais que ven.
 Vale mais un por sabido que un que no pensara.
 O can mais ladrador non e o que morde millor.
 A vella e a gaviota canto mais veila mais loca.
 O comer e o rascar todo e empezar.
 Quen non da as suas peras non espere das alleas.
 Comida fria e bebida quente nunca fixeron bo ventre.
 Ovella que bala, bocedo que perde.
 Come leite e bebe viño e de vello seras mocino.
 Garda sempre que comere, pero nunca gardes que facere.
 De sembrar e de casar, consellos non queiras dar.



A muller que lle pega ó home fai ben si pode.
 Casas cantas mores, viñas cantas ti puedes.
 Gasta en festas bon viño o que lle as de deixar os sobrinos.
 Tabaco, muller e viño, millor pra min que pro veciño.
 Entre o cura e o sacristán nin o demo mete a man.
 Tal pao tal astilla, tan boa e a nail coma a filla.
 Si queres ter un fillo pillo meteo monaguillo.
 Viños e amores os vellos son os mellores.
 Mais vale pequeno agudo que grande burro.
 Barriga feita compaňía desfeita.
 Criado novo pan e ouro, criado vello pan do demo.
 O que non ten casa nin viña, en calquer parte se aveciña.
 Os enemigos do bo home son tres: sogra, cuñada e muller.
 Gaiteiro fougo nunca ben toca.
 A muller e a vesta a nadie empesta.
 Canto mais prima mais se lle arrima.
 Gato caroleiro non quiere compaňero.
 Ave sin pico non fai o seu dono rico.
 Ollio no plato, olio no gato.
 Quen non ten cabeza ten que ter pes.
 O que e larchan nunca boa ferramenta ten.
 O que e larchan pensa que todos o son.
 Predica meu frade, que por un oido me entra e por outro me sale.
 Ti ten grao no teu pombal que as pombas xa che viran.
 O que non fuma nin bebe viño, o demo o leva por outro camiño.



Nin pote nu lume sin touciño, nin xantar na mesa sin viño.
 Cases ben cases mal casa con un do teu igual.
 Se o porco voara non habla ave que lle ganara.
 O home e de donde nace, e o porco de donde pace.
 Despols do caldiño bota sempre un traguiño, non de agua si non de viño.
 O que fala mal da vesta e a que a pesca.
 Onde non hai can o raposo e o capitán.
 O que de novo non traballa de vello durme na palla.
 Non hai pega sin mancha negra.
 Mientras canta o cuco non comas rala nin pulpo.
 Anduriña que alta voa non ten medo que chova.
 Marzo marzan pola mañan cariña de rosa pola tarde cariña de can.
 Cando pola Candelaria chove trinta días de mal xove.
 En abril si por mal quer vir ainda as portas non deixan abrir.
 Cando a garza vai pro mar, colle os bois e ponte a arar.
 A viña do arro podase en marzo, a viña do ruín podase en abril.
 A castaña en agosto quer beber e no setembre comer.
 Dis de Xan Nicolas asta a neve no pao e si non no chao.
 A chuva de abril enche o carro e mais o barril.
 Pola Santa Mariña posa o sacho e colle o fouciño.
 Quen en marzo non pode a sua viña perde a vendimia.
 En agosto secan as fontes e en setembre os montes,

Dende Santos a Navidade e Inverno de verdade.
 No San Martiño remonta cada dia un ferradiño.
 No mes morto non saches hora ni capelo porco.
 Poda en xaneiro vendimia no sombreiro.
 Abril, abril de cen en cen anos deberas vir.
 Polo abril xa solo poda o labrego ruín.
 Colleras viño mosto si vendimias en xoitio.
 Por San Cristobal, o millo tapa o corvo.
 En agosto corre o sol coma un losto.
 Por Xan Martiño, xa se conoce o vo viño.
 Outono quente trai o demo no ventre.



Si Xan Xoan chora, a silveltra non da mora.

Cando hai trigo na eira, hai pan na maseira.

En Xan Xoan a sardiña mole o pan.

Berzas en xaneiro saben como carmelro.

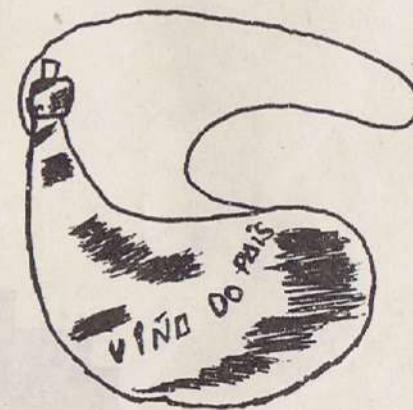
En malo ainda a vella peina o tallo.

Cando cheve por agosto cheve mal e molto.

A verdura no outono canea o seu dono.



Despois de Xan Martiño, deixa a agua e bebe o viño.
Auga en Xan Xoan mata o viño en non o pan.
Cada cousa no seu tempo e eo nabos no advento.
En Xan Xoan perde o carneiro a Ian.
Neve febreiriña tarde ven, e logo camiña.
Se por marzo canta a ran no maio xa calara.
Val mais nubrado de agosto que sol de setembro.
A verdura no outono comea o seu dono.
Polo abril xa solo poda o labrego ruín.
Maio frío, muito trigo; maio pardo, ano farto.
Outono quente, o demo anda no teu ventre.



En abril a sardinha vai por mil.
Gromo de marzo non val o cabazo.
No agosto sol posto, noite con nosco.
En Xan Xoan as nove con dia dan.
A raias en xaneiro sabe a carneiro.
Abril frio, muito pan e pouco viño.
Ano de neves, ano de Deus.
Dende Santos a Nadal inverno natural.
En abril augas mil

